

Viện Chính sách và Chiến lược Phát triển Nông nghiệp Nông thôn

Để cương:

Thu thập và phân tích thông tin phục vụ đề xuất giải pháp chính sách phát triển nông thôn

Chủ nhiệm đề tài: TS Đặng Kim Sơn

I- Đặt vấn đề

Năm 2002, Ban chấp hành Trung ương Đảng khóa IX đã ra nghị quyết 15-NQ/TW về đẩy nhanh công nghiệp hóa, hiện đại hóa nông nghiệp nông thôn thời kì 2001- 2010. Với sự nỗ lực của toàn đảng, toàn dân, kinh tế xã hội nông thôn đã phát triển trên nhiều mặt, cuộc sống của người dân được cải thiện. Nhờ đó, nông thôn Việt nam đã thay đổi căn bản, tuy nhiên bên cạnh sự phát triển kinh tế cũng xuất hiện sự phân hóa về kinh tế và xã hội và xuất hiện những mâu thuẫn mới trong quá trình phát triển nông thôn.

Hiện nay đất nước ta đang bước vào thời kì phát triển và hoàn thiện cơ chế thị trường, đẩy mạnh quá trình công nghiệp hóa, hiện đại hóa, đô thị hóa và hội nhập sâu hơn vào hệ thống kinh tế thế giới thông qua việc gia nhập WTO. Những quá trình này, một mặt sẽ thúc đẩy phát triển các đơn vị sản xuất, ngành hàng cạnh tranh hiệu quả, mặt khác, cũng tạo ra các rủi ro cho các ngành hàng, các đơn vị kém khả năng cạnh tranh, kém hiệu quả ví dụ như các hộ nông dân nhỏ, các doanh nghiệp vừa và nhỏ, các làng nghề... Điều đó có thể tạo ra sự thiếu bền vững về kinh tế, xã hội và môi trường nông thôn.

Đi vào cụ thể, có thể kể ra các vấn đề chính của nông thôn hiện nay như : thừa lao động, thiếu việc làm; khả năng cạnh tranh sản phẩm của kinh tế nông thôn chưa cao, thị trường tiêu thụ khó khăn; thu nhập của nông dân thấp và sự phân hóa giàu nghèo tăng ; những mâu thuẫn liên quan đến đất đai ngày càng trầm trọng ; môi trường nông thôn suy thoái và cấu trúc không gian nông thôn bị phá vỡ ; rủi ro trong sản xuất gia tăng, hình thành các mâu thuẫn xã hội mới... Trước tình hình đó, cần có các chính sách đáp ứng được đòi hỏi mới của thực tế. Nhiều địa phương đã chủ động đề xuất các kiến nghị mới về chính sách phát triển nông thôn ở cả phạm vi trung ương và địa phương. Được tiếp theo, TW cần phải có giải pháp chính sách tổng thể để xử lý các vấn đề trên đồng bộ với các sáng kiến của địa phương. Để chuẩn bị những căn cứ cho việc đề xuất chính sách phát triển nông thôn cho Bộ trình Chính phủ, Viện Chính sách và Chiến lược Phát triển Nông Nghiệp Nông thôn đề xuất đề cương : 'Thu thập và

phân tích thông tin phục vụ đề xuất giải pháp chính sách phát triển nông thôn' để lãnh đạo Bộ và các vụ chức năng xem xét giao nhiệm vụ.

II- Mục đích

1. Cung cấp cơ sở, lí luận và thực tiễn cho việc xây dựng chính sách phát triển nông thôn
2. Cung cấp một số đề xuất mới cho chính sách phát triển nông thôn

III- Nội dung

Nội dung 1 : Lí luận, thực tiễn nước ngoài về phát triển nông thôn và tình hình vận dụng cho chính sách của Việt nam

Nội dung 1a. Tổng quan những lí luận chủ yếu về phát triển nông thôn và bài học kinh nghiệm áp dụng lí thuyết của một số nước trên thế giới. Các nội dung sẽ được nghiên cứu và phân tích :

- Quá trình phát triển của lí luận phát triển nông thôn
- Một số lí thuyết phát triển nông thôn :
 - Vai trò phát triển nông nghiệp trong quá trình phát triển nông thôn
 - Phát triển nông thôn tổng hợp dựa trên sự cân đối về thị trường, nhà nước và tổ chức dân sự
 - Kinh tế học thể chế mới trong phát triển nông thôn
 - Sinh kế bền vững với tiếp cận nông thôn nhằm mục đích nâng cao đời sống người dân
 - Phát triển bền vững, với cách nhìn phát triển cân đối ba cực: kinh tế, sinh thái, xã hội.

Nội dung 1b. Đối chiếu và phân tích các chính sách phát triển nông thôn đã ban hành theo quan điểm nghị quyết TW5 với lí thuyết và kinh nghiệm quốc tế. Phân tích sẽ tập trung vào 5 quan điểm của NQ TW5 khóa IX như sau:

- phát triển công nghiệp, dịch vụ hỗ trợ và phục vụ cho công nghiệp hóa, hiện đại hóa nông nghiệp, nông thôn
- ưu tiên phát triển lực lượng sản xuất, chuyển dịch cơ cấu kinh tế nông nghiệp, nông thôn
- dựa vào nội lực là chính
- kết hợp chặt chẽ các vấn đề kinh tế và xã hội trong quá trình công nghiệp hóa, hiện đại hóa nông nghiệp, nông thôn
- kết hợp phát triển kinh tế và quốc phòng

Nội dung 2 : Mô tả, phân tích hiện trạng nông thôn Việt nam trong 05 năm qua

Nội dung 2a. Tổng quan tài liệu các vấn đề liên quan đến kinh tế, xã hội và môi trường nông thôn hiện nay: lao động, việc làm, đất đai, dịch vụ sản xuất (tín dụng, khuyến nông, khoa học công nghệ, đầu vào, đầu ra,...), hạ tầng, dịch vụ đời sống, văn hóa, dịch vụ công và nhu cầu chính sách nông thôn dựa trên tài liệu nghiên cứu đã được các viện, trường, cơ quan quốc tế thực hiện trong thời gian qua.

Nội dung 2b. Mô tả và phân tích chất lượng cuộc sống của hộ nông dân: các chỉ tiêu như thu nhập của các tầng lớp dân cư, môi trường, văn hóa xã hội, giáo dục, ý tế... thông qua phân tích số liệu điều tra nông thôn và điều tra mức sống dân cư của tổng cục thống kê.

Nội dung 2c. Khảo sát thực địa nhanh nhằm xác định, bổ sung một số vấn đề của nông thôn hiện nay và nhu cầu chính sách, các sáng kiến chính sách, của địa phương.

Nội dung 2d. Điều tra 8 huyện đại diện cho 8 vùng nhằm :

- Mô tả phân tích sự thay đổi của cơ cấu kinh tế sản xuất trong nông thôn
- Mô tả và phân tích tình hình thị trường, khả năng cạnh tranh của sản phẩm nông thôn (sản phẩm nông nghiệp và phi nông nghiệp)
- Mô tả và phân tích các tổ chức kinh tế chuyên nghiệp của hộ nông dân

Nội dung 2e. Điều tra sâu 16 xã (2 xã/ huyện đã điều tra trong mục 2d) nhằm xác định các vấn đề vướng mắc của người dân nông thôn:

- Mô tả và phân tích sự thay đổi của cơ cấu kinh tế và hệ thống sản xuất của hộ dân cư nông thôn
- Mô tả và phân tích tình hình nguồn lực nông thôn: lao động việc làm, đất đai, tài nguyên, ...
- Mô tả và phân tích sự tiếp cận dịch vụ sản xuất của nông hộ : dịch vụ đầu vào, đầu ra, dịch vụ tín dụng, công nghệ, khuyến nông...
- Mô tả và phân tích về điều kiện cơ sở hạ tầng và khả năng tiếp cận dịch vụ công
- Mô tả và phân tích các khoản đóng góp của hộ dân cư nông thôn

Nội dung 3 : Tổng quan một số mô hình phát triển nông thôn trong thời gian qua

Nội dung 3a. Tổng quan tài liệu một số mô hình phát triển nông thôn thành công ở Việt nam trong thời gian qua

- Mô tả và phân tích những điều kiện thành công, khả năng nhân rộng, tính đột phá của các mô hình phát triển nông thôn được triển khai trong nước thông qua tài liệu, tham vấn chuyên gia.

Nội dung 3b. Khảo sát thực địa các mô hình phát triển nông thôn. Một số loại mô hình sau có thể khảo sát:

- Tổng kết một số mô hình tổ chức thể chế nông thôn điển hình, mang tính đột phá cho hiệu quả cao tại một số địa phương
- Tổng kết một số mô hình tổ chức ngành hàng nâng cao tính cạnh tranh của nông sản trong quá trình hội nhập quốc tế
- Tổng kết một số mô hình tổ chức, phát triển một số cụm làng nghề, doanh nghiệp vừa và nhỏ tại một số địa phương trong nước
- Tổng kết một số chính sách địa phương có tính đột phá, hiệu quả cao trong phát triển nông thôn, trên cơ sở đó đúc rút và xem xét khả năng nhân rộng ra các địa phương khác.
- Tổng kết một số mô hình quy hoạch, tổ chức nông thôn theo không gian để đánh giá vai trò của quy hoạch đối với sản xuất, đời sống dân cư.
- Phân tích và xác định những mô hình có khả năng rút kinh nghiệm để nhân rộng trong định hướng chính sách phát triển nông thôn sắp tới.

Nội dung 4: Đề xuất giải pháp chính sách

Nội dung 4a. Đề xuất chính sách liên quan để Bộ NN&PTNT trình chính phủ quý 1 năm 2007

- Xác định rõ những thách thức cơ bản hiện nay ở nông thôn và nguyên nhân cơ bản của những thách thức này
- Đề xuất các nhóm giải pháp chính sách giải quyết các thách thức cơ bản hiện nay cho chính phủ

Nội dung 4b. Đề xuất giải pháp chính sách trình hội nghị trung ương năm 2008

- Xác định rõ những thách thức cơ bản lâu dài của nông thôn Việt Nam và nguyên nhân cơ bản của những thách thức này
- Nêu lý luận phát triển nông thôn có thể vận dụng vào Việt Nam
- Đề xuất giải pháp chính sách phát triển nông thôn cho Trung ương

Các nhóm giải pháp chính sách có thể là:

- Miễn giảm thuế, phí, đóng góp của hộ nông dân

- Tăng hỗ trợ của nhà nước cho các dịch vụ công nông thôn: dịch vụ sản xuất, dịch vụ đời sống, văn hóa...
- Đổi mới cách tổ chức và cung cấp dịch vụ công cộng
- Khuyến khích đầu tư cho nông thôn
- Quy hoạch, bố trí không gian nông thôn
- Chính sách đất đai
- Phát triển các hình thức tổ chức của người dân

IV. phương pháp triển khai

Các phương pháp thu thập và xử lý thông tin sau sẽ được sử dụng:

- a. Phương pháp tổng quan tài liệu có sẵn. Phương pháp này được sử dụng để tổng quan tài liệu liên quan đến lý thuyết phát triển nông thôn, kinh nghiệm thực tiễn của các nước, các mô hình phát triển nông thôn của Việt nam, hiện trạng nông thôn Việt nam. Các tài liệu thứ cấp được thu thập từ các cơ quan nghiên cứu, các tổ chức ONGs, các trường đại học, từ thư viện, ...
- b. Phương pháp phân tích định lượng số liệu có sẵn. Các bộ số liệu VLSS 1993, 1998, 2002, 2004, số liệu từ GSO, MARD, ...được sử dụng để phân tích chất lượng cuộc sống của hộ nông dân, sự thay đổi của hệ thống sản xuất ở nông thôn...
- c. Phương pháp điều tra, khảo sát được sử dụng để nghiên cứu sâu các nội dung liên quan đến hộ nông dân, đến ngành hàng, tổ chức kinh tế chuyên nghiệp của nông dân. Sẽ tiến hành điều tra, khảo sát 8 huyện và 16 xã đại diện cho 8 vùng.
- d. Phương pháp hội thảo, tọa đàm, lấy ý kiến chuyên gia. Các buổi hội thảo, tọa đàm giúp hoàn thiện đề cương, góp ý kiến cho các nội dung nghiên cứu. Phương pháp chuyên gia được sử dụng để viết các chuyên đề chuyên sâu, góp ý kiến cho nội dung triển khai và kết quả nghiên cứu. Phương pháp PRA được sử dụng để trao đổi với các tác nhân nông thôn

V. Kết quả

Kết quả được trình bày theo các báo cáo chuyên đề.

Báo cáo chuyên đề 1: Tổng quan những lý luận chủ yếu về phát triển nông thôn và bài học kinh nghiệm áp dụng lý thuyết đó của một số nước trên thế giới

Báo cáo chuyên đề 2: Phân tích đối chiếu các chính sách phát triển nông thôn đã ban hành theo quan điểm nghị quyết TW5 với lý thuyết và kinh nghiệm quốc tế

Báo cáo chuyên đề 3: Tổng quan tài liệu về hiện trạng nông thôn Việt nam 5 năm qua

- Báo cáo chuyên đề 4: Kết quả mô tả và phân tích chất lượng cuộc sống của hộ nông dân từ số liệu thứ cấp
- Báo cáo chuyên đề 5: Kết quả khảo sát thực địa xác định các vấn đề của nông thôn hiện nay và nhu cầu chính sách, các sáng kiến chính sách, của địa phương
- Báo cáo chuyên đề 6: Kết quả điều tra 8 huyện đại diện 8 vùng
- Báo cáo chuyên đề 7: Xác định các vấn đề vướng mắc của người dân nông thôn thông qua kết quả điều tra sâu 16 xã và hộ nông dân thuộc 16 xã
- Báo cáo chuyên đề 8: Tổng quan tài liệu về các mô hình phát triển nông thôn ở Việt nam trong thời gian qua.
- Báo cáo chuyên đề 9: Khảo sát thực địa các mô hình phát triển nông thôn.
- Báo cáo chuyên đề 10: Đề xuất chính sách liên quan để Bộ NN&PTNT trình chính phủ quý 1 năm 2007
- Báo cáo chuyên đề 11: Đề xuất giải pháp chính sách trình hội nghị trung ương năm 2008

VI. Tiến độ thực hiện

Tiến độ thực hiện nội dung nghiên cứu					
TT	Các nội dung, công việc thực hiện chủ yếu	Địa điểm thực hiện	Sản phẩm Phải đạt	Thời gian nộp bài	Người, CQ thực hiện
1	Xây dựng và lấy ý kiến đề cương	Viện CS và CL phát triển NN, NT	Được các Cục Vụ quản lí của Bộ NN và PTNT chấp nhận	11/2006	Chủ nhiệm đề tài và nhóm nghiên cứu, Trung tâm phát triển nông thôn
2	<i>Nội dung 1 : Lí luận, thực tiễn quốc tế phát triển nông thôn và vận dụng trong chính sách của Việt nam</i>				
	1a. Tổng quan những lí luận chủ yếu về phát triển nông thôn và bài	Viện CS và CL phát triển NN,	Chất lượng tốt được chủ nhiệm đề tài chấp nhận	02/2007	Chủ nhiệm đề tài và Trung tâm

	học kinh nghiệm áp dụng lí thuyết đó của một số nước trên thế giới.	NT			Phát triển nông thôn
	1b. Phân tích đối chiếu các chính sách phát triển nông thôn đã ban hành theo quan điểm nghị quyết TW5 với lí thuyết và kinh nghiệm quốc tế	Viện CS và CL phát triển NN, NT	Chất lượng tốt được chủ nhiệm đề tài chấp nhận	02/2007	Chủ nhiệm đề tài và Trung tâm Phát triển nông thôn
3	Nội dung 2 : Mô tả, phân tích hiện trạng nông thôn Việt nam trong 05 năm qua				
	2a. Tổng quan tài liệu các vấn đề liên quan đến kinh tế, xã hội và môi trường nông thôn hiện nay	Viện CS và CL phát triển NN, NT	Chất lượng tốt được chủ nhiệm đề tài chấp nhận	02/2007	Chủ nhiệm đề tài và Bộ Môn Chiến lược và Chính sách
	2b. Phân tích số liệu thứ cấp nhằm mô tả và phân tích chất lượng cuộc sống của hộ nông dân	Viện CS và CL phát triển NN, NT	Chất lượng tốt được chủ nhiệm đề tài chấp nhận	02/2007	Chủ nhiệm đề tài và Trung tâm tư vấn chính sách nông nghiệp
	2c. Khảo sát thực địa xác định các vấn đề của nông thôn hiện nay và nhu cầu chính sách, các sáng kiến chính sách, của địa phương	Viện CS và CL phát triển NN, NT và một số địa phương	Chất lượng tốt được chủ nhiệm đề tài chấp nhận	02/2007	Chủ nhiệm đề tài và Trung tâm Phát triển nông thôn
	2d. Điều tra 8 huyện của 8 vùng cả nước	Viện CS và CL phát triển NN, NT và một số địa phương	Chất lượng tốt được chủ nhiệm đề tài chấp nhận	10/2007	Chủ nhiệm đề tài và Trung tâm Phát triển nông thôn
	2e. Điều tra sâu 16 xã và hộ nông dân thuộc 16 xã	Viện CS và CL phát triển NN, NT và một số địa phương	Chất lượng tốt được chủ nhiệm đề tài chấp nhận	12/2007	Chủ nhiệm đề tài và Trung tâm Phát triển nông thôn
4	Nội dung 3 : Tổng quan một số mô hình				

	<i>phát triển nông thôn trong thời gian qua</i>				
	3a. Tổng quan tài liệu về các mô hình phát triển nông thôn ở Việt nam trong thời gian qua.	Viện CS và CL phát triển NN, NT,	Chất lượng tốt được chủ nhiệm đề tài chấp nhận	02/2007	Chủ nhiệm đề tài và Bộ môn Hệ thống nông nghiệp
	3b. Khảo sát thực địa các mô hình phát triển nông thôn	Viện CS và CL phát triển NN, NT, một số địa phương	Chất lượng tốt được chủ nhiệm đề tài chấp nhận	12/2007	Chủ nhiệm đề tài và Bộ môn Hệ thống nông nghiệp
5	Nội dung 4: Đề xuất giải pháp chính sách				
	4a. Đề xuất chính sách liên quan đến Bộ NN&PTNT để trình chính phủ quý một năm 2007	Viện CS và CL phát triển NN, NT	Chất lượng tốt được Bộ NN và PTNT chấp nhận	03/2007	Chủ nhiệm ĐT và nhóm nghiên cứu
	4b. Đề xuất giải pháp chính sách trình hội nghị trung ương năm 2008	Viện CS và CL phát triển NN, NT	Chất lượng tốt được Bộ NN và PTNT chấp nhận	2/2008	Chủ nhiệm ĐT và nhóm nghiên cứu

VII. Kinh phí thực hiện

TT	Các nội dung, công việc thực hiện chủ yếu	Kinh phí (triệu đ)
1	<i>Xây dựng và lấy ý kiến đề cương</i>	15
2	<i>Nội dung 1 : Lí luận, thực tiễn quốc tế phát triển nông thôn và vận dụng trong chính sách của Việt nam</i>	70
	1a. Tổng quan những lí luận chủ yếu về phát triển nông thôn và bài học kinh nghiệm áp dụng lí thuyết đó của một số nước trên thế giới.	40
	1b. Phân tích đối chiếu các chính sách phát triển nông thôn đã ban hành theo quan điểm nghị quyết TW5 với lí thuyết và kinh nghiệm quốc tế	30
3	<i>Nội dung 2 : Mô tả, phân tích hiện trạng nông thôn Việt nam trong 05 năm qua</i>	605
	2a. Tổng quan tài liệu các vấn đề liên quan đến kinh tế, xã hội và môi trường nông thôn hiện nay	25

	2b. Phân tích số liệu thứ cấp nhằm mô tả và phân tích chất lượng cuộc sống của hộ nông dân	30
	2c. Khảo sát thực địa xác định các vấn đề của nông thôn hiện nay và nhu cầu chính sách, các sáng kiến chính sách, của địa phương	50
	2d. Điều tra 8 huyện của 8 vùng cả nước	200
	2e. Điều tra sâu 16 xã và hộ nông dân thuộc 16 xã	300
	<i>Nội dung 3 : Tổng quan một số mô hình phát triển nông thôn trong thời gian qua</i>	125
4	3a. Tổng quan tài liệu về các mô hình phát triển nông thôn ở Việt nam trong thời gian qua.	25
	3b. Khảo sát thực địa các mô hình phát triển nông thôn	100
5	<i>Nội dung 4: Đề xuất giải pháp chính sách</i>	60
	4a. Đề xuất chính sách liên quan đến bộ NN&PTNT để trình chính phủ quý 1 năm 2007	20
	4b. Đề xuất giải pháp chính sách trình hội nghị trung ương năm 2008	40

Tổng số: 875 triệu đồng

Trong đó:

Năm 2006 : 100 triệu đồng

Năm 2007 : 715 triệu đồng

Năm 2008 : 60 triệu đồng

VIII. Các cơ quan phối hợp

Viện Chính sách và Chiến lược PTNT sẽ phối hợp triển khai với các đơn vị và cơ quan sau:

1. Viện quản lý kinh tế trung ương
2. Viện Khoa học Nông nghiệp Việt nam
3. Hội Khoa học phát triển nông thôn Việt nam
4. Cục Hợp tác xã và Phát triển nông thôn
5. Cục Chế biến nông lâm sản và nghề muối

Người đề xuất

TS. Đặng Kim Sơn